

Tijdelijke snelheidsaanduidingen woonerf Antwerpen © TRIDÉE

Proefopstelling

ALGEMENE AANBEVELINGEN

Een proefopstelling is een tijdelijke inrichting van de openbare ruimte waarmee je tijdens een vooraf bepaalde periode een gewenste eindsituatie op het terrein simuleert en evalueert. Vooraf spreek je af welke elementen je wil evalueren en op basis van welke criteria je zult beslissen.

In deze **algemene fiche** vind je advies dat geldt voor alle proefopstellingen. De fiche bestaat uit drie delen:

- Bereid je goed voor.
- Werk de proefopstelling uit.
- Evalueer de proefopstelling.

De bijhorende reeks **themafiches**, telkens over een specifieke proefopstelling, vind je op de website van Verkeersveilige Gemeente. Zo is er een themafiche over een verkeersfilter, een fietsstraat, ... Deze themafiches geven aandachtspunten bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van een specifieke proefopstelling.

Voordelen van een proefopstelling

- werking van een nieuw soort maatregel testen als er nog weinig over bekend is
- nagaan of een maatregel het gewenste effect heeft
- bekijken of er onvoorziene effecten optreden, lokaal en in de ruimere omgeving
- draagvlak creëren door voordelen zichtbaar te maken en hinder juist in te schatten
- beste locatie zoeken voor een ingreep
- beste uitvoering zoeken voor een maatregel
- verbetermogelijkheden van de maatregel onderzoeken voor de definitieve implementatie
- maatregel testen op bredere toepasbaarheid binnen je grondgebied (standaardoplossing)

Valkuilen bij een proefopstelling

- ondoordacht: testen zonder een goed zicht op de doelstellingen, effecten en neveneffecten
- te kort: te weinig tijd voor gebruikers om te wennen en de voordelen een kans te geven
- misleidend: negatief beeld door een onaantrekkelijk technische uitvoering, zonder meerwaarde
- polariserend: onvoldoende communiceren en anticiperen op weerstanden, zodat voor- en tegenkampen ontstaan
- verwarrend: niet precies weten wat de succesvolle uitkomst is en hoe je dat gaat meten
- onafgerond: onduidelijk communiceren over de uitkomst en de beslissingen die worden genomen

Vorbereiding

Voor je de proefopstelling concreet uitwerkt, zet je een gestroomlijnd procesverloop op. Kader de maatregel binnen het beleid. Zorg voor een helder verhaal: waarom komt er een proefopstelling, wat wil je evalueren? Betrek de nodige partijen en maak een draaiboek met rollen en stappen. Plan ook vooraf wanneer je wat aan wie communiceert.

Fundeer en kader je keuze

Formuleer een **heldere motivatie**: is een proefopstelling kansrijk? Niet elke maatregel is het testen waard:

- Raadpleeg beschikbare vakkennis: kan de maatregel doeltreffend en significant het verkeer sturen, veiliger en leefbaarder maken?
- Bevraag mobiliteitsprofessionals binnen en buiten de gemeente: wat zijn het nut, de knelpunten en de weerstanden van de voorgestelde oplossing?
- Onderzoek de omgeving en de randvoorwaarden: kan een geïsoleerde ingreep het verschil maken?

Zorg ervoor dat de maatregel naadloos past in het **brede beleid en verkeersnetwerk**:

- Onderbouw de maatregel vanuit doelstellingen binnen het (mobiliteits)beleid, zoals verkeersveiligheid, leefbaarheid, ontharden, verblijfsgebieden, actieve mobiliteit, veilige schoolroutes, ...
- Sluit aan bij kaders en randvoorwaarden in het (mobiliteits)beleid, zoals wegcategorisering, snelheidsplan, voet- en fietsnetwerk, inrichting schoolomgeving, ontwerpprincipes, ...
- Laat zien hoe de proefopstelling past in een logisch geheel van maatregelen en effect heeft op een route, buurt of de gehele gemeente.

Wie doet wat en wanneer

- Zorg voor een representatieve overlegstructuur.
- Benoem een projectcoördinator en verantwoordelijken voor communicatie, handhaving en evaluatie.
- Organiseer het participatietraject. Maak een lijst van gebruikersgroepen en hun bezorgdheden. Hoe en wanneer kunnen zij participeren?
- Maak een evaluatieplan → Zie verder.
- Stel een draaiboek op met een timing en rolverdeling voor de verschillende fases.

Communicatie

Communiceer volledig, helder en **transparant**:

- De maatregel: Wat gebeurt er precies, welke aanpassingen brengt dat mee voor iedereen, hoe verschilt dit van de definitieve situatie (heraanleg)?
- De doelstellingen: Wat wil je met de maatregelen bereiken, hoe past dat in een breder kader en wat ga je evalueren?
- Het proces: De stappen, de timing, wanneer en hoe kan iedereen participeren?
- De spelregels: Welke uitgangspunten liggen vast binnen beslist beleid, wat wordt geëvalueerd?

Maak de informatie **permanent en vlot toegankelijk**:

- Betrek de communicatieverantwoordelijke van bij het begin bij de proefopstelling.
- Bepaal een mix van communicatiekanalen. Benut de gebruikelijke kanalen waar je burgers vertrouwd mee zijn: website, sociale media, folders, affiches, bijeenkomsten, ... Zorg ook voor communicatie op de locatie.
- Creëer een permanente communicatiehub zoals een webpagina of sociale media met alle informatie over de proefopstelling en het procesverloop.
- Anticipeer op vragen en weerstanden en formuleer standaardantwoorden op veel gestelde vragen (FAQ).
- Zorg voor een uniek contactpunt voor vragen en klachten, zoals een persoon, adres of formulier waar iedereen terecht kan.
- Versterk de positieve beeldvorming: focus meer op de winst van de maatregel dan op de beperkingen.

Herentals voert verschillende proefopstellingen uit, bijvoorbeeld groene verkeersfilters of filters met ANPR-camera's. © Herentals

Uitvoering

Leg vast hoe je de proefopstelling concreet gaat realiseren. Maak de beleving zo positief mogelijk, meer wervend dan technisch of restrictief.

Werk het concrete opzet uit

Maak een plan voor de proefopstelling en hou daarbij rekening met volgende elementen:

- Benut kansen in bestaande verbetervoorstellen, bijvoorbeeld van inwoners of betrokkenen.
- Overleg met de politie over de mogelijke consequenties voor de verkeerscirculatie of de verkeerssituatie op kruispunten.
- Ga na of er aanvullende maatregelen nodig zijn op andere locaties in de omgeving zoals rijrichtingen en bebording.
- Baken het onderzoeksgebied af en schat in welke effecten je verwacht direct rondom de maatregel en in een ruimer gebied eromheen.
- Geef aan in hoeverre de opstelling de gewenste situatie benadert en welke elementen je niet kan simuleren.
- Leg een duurtijd vast die lang genoeg is om goed te kunnen testen. Gebruikers moeten tijd hebben om te wennen aan de nieuwe situatie. Ga uit van minimaal een maand, maar een langere periode van drie tot zes maanden is aanbevolen. Hou rekening met alles wat verplaatsingspatronen kan veranderen: seizoenen, vakantieperiodes, wegwerkzaamheden in de buurt, ...

Bereid de uitvoering van de proefopstelling voor:

- Maak een signalisatieplan op en bestel tijdig de verkeerssignalisatie.
- Zorg voor de vereiste vergunningen en signalisatie zoals een tijdelijke politieverordening, ontheffingen en eventueel een aanvullend verkeersreglement als de proefopstelling lang wordt behouden.
- Plaats borden om de gewijzigde situatie en de verandering van rijrichting aan te duiden. Dek oude borden af. Haal aan het einde van de proefopstelling alle tijdelijke borden weg.
- Maak afspraken met de politie over begeleiding en handhaving. De politie kan bij de start ter plaatse begeleiden en informeren.
- Raam en reserveer het nodige budget voor de proefopstelling, de tussentijdse aanpassingen en de uiteindelijke maatregel. Denk ook aan budget voor communicatie en participatie.

Voer uit met mobiele of fysieke elementen:

- geen definitief verankerde elementen of een fysieke heraanleg
- vlot te plaatsen, te onderhouden, aan te passen of te verwijderen elementen zoals jerseyblokken, bloembakken of vlonders
- dagelijks te verplaatsen elementen zoals hekken of los te schroeven paaltjes, bijvoorbeeld bij een schoolstraat of door gebruikers met toelating
- robuuste elementen die weerstaan aan sabotage, vandalisme of aanrijding

Zorg voor een positieve beleving

Een proefopstelling kan niet alles simuleren. Het testbeeld ligt soms ver van het eindbeeld waardoor het risico bestaat dat de voordelen onvoldoende zichtbaar zijn. Dat kan tot negatieve beeldvorming en weerstand leiden.

- Communiceer met realistische eindbeelden over de latere afwerking die je niet kunt simuleren zoals kwaliteit (bijvoorbeeld van een nieuw voetpad of fietspad), minder verkeer (bijvoorbeeld door een circulatieplan), voorzieningen (bijvoorbeeld een draailus of meubilair).
- Bied een meerwaarde tijdens de proefopstelling: voer technische ingrepen (markering, blokken, paaltjes) aantrekkelijk uit en benut kansen voor een belevingsinvulling (zit- of speelruimte, groen, ...).
- Betrek burgers: laat ze via cocreatie de aankleding van de proefopstelling mee bedenken of uitvoeren en lokale evenementen organiseren.

Bewoners werken samen aan meer ademeruimte: op een parkeerplaats bouwen ze met gerecycleerde materialen aan een bank met veel groen. Het project kreeg middelen van de Burgerbegroting district Antwerpen. Pieter Génardstraat 2019 © Comité Bump

Evaluatie

Evalueer een proefopstelling om een onderbouwd en gedragen besluit te nemen. Bepaal daarom op voorhand wanneer je de proef als succesvol beschouwt. Tussentijds moet je kort op de bal spelen, en achteraf komen tot een heldere evaluatie en een onderbouwd besluit. En niet vergeten: lessen trekken voor de toekomst.

Bepaal vooraf hoe je succes meet

- Bepaal de verwachte verbeteringen (succesfactoren), de mogelijke negatieve effecten (risicofactoren) en eventuele alternatieven.
- Maak de verwachte impact meetbaar: bepaal concrete indicatoren, zoals snelheid, verkeersintensiteit, aantallen gebruikers, observeerbare gedragingen, klachten, tevredenheid, ...
- Schat de gewenste impact met streefcijfers: bepaal de grootte van de gewenste verbeteringen en de mate waarin nadelen acceptabel zijn.
- Kies een **mix van evaluatietechnieken**.

Bevragingen geven inzicht in de beleving van de omwonenden en gebruikers.

Observaties geven inzicht in verkeersgedrag en het gebruik door verschillende gebruikers.

Tellingen geven inzicht in het aantal auto's, voetgangers, fietsers, spelende kinderen, sociale interactie, mensen die verblijven, parkeerdruk, ...

Meldingen en klachten geven inzicht in weerstanden knelpunten, overlast, verbeterpunten, ...

- Bepaal de momenten voor de metingen (nulmeting, tussentijds, achteraf, bij aanpassingen, ...).
- Neem systematisch waar op gezette tijden: zo krijg je inzicht in reëel gebruik, gedrag en knelpunten en kun je andere metingen interpreteren.
- Maak vooraf een checklist van wat je wil observeren. Benut waarnemingen van de politie.
- Organiseer gebruikersbevragingen over tevredenheid en verbetervoorstellen. Betrek ook specifieke groepen zoals landbouwers, vuilnisophaaldiensten en hulpdiensten.
- Verwerk klachten en meldingen. Maak een formulier met thematische indeling om bundeling en verwerking te vergemakkelijken.

Hou de vinger aan de pols

- Monitor tussentijds het effect van de opstelling op de locatie zelf en in de bredere omgeving.
- Zorg ervoor dat gebruikers de proefopstelling respecteren en correct gebruiken.
- Informeer positief over de doelstellingen en verwachte baten. Zorg voor informerende in plaats van repressieve handhaving.

- Communiceer geregeld over de voortgang. Vul aan met informatie, duiding of participatie.
- Wees standvastig en vermijd paniekvoetbal. Blijf bij je communicatieplan, neem alle reacties mee en communiceer op de geplande tijdstippen.
- Geef de proefopstelling de kans tot een eindevaluatie, maar pas tussentijds aan als dat nodig is omwille van verkeersveiligheid, consensus over een slechte werking of onvoorziene neveneffecten.
- Neem aanpassingen mee in de evaluatie. Verleng best de testperiode (zet de teller op nul).

Trek lessen

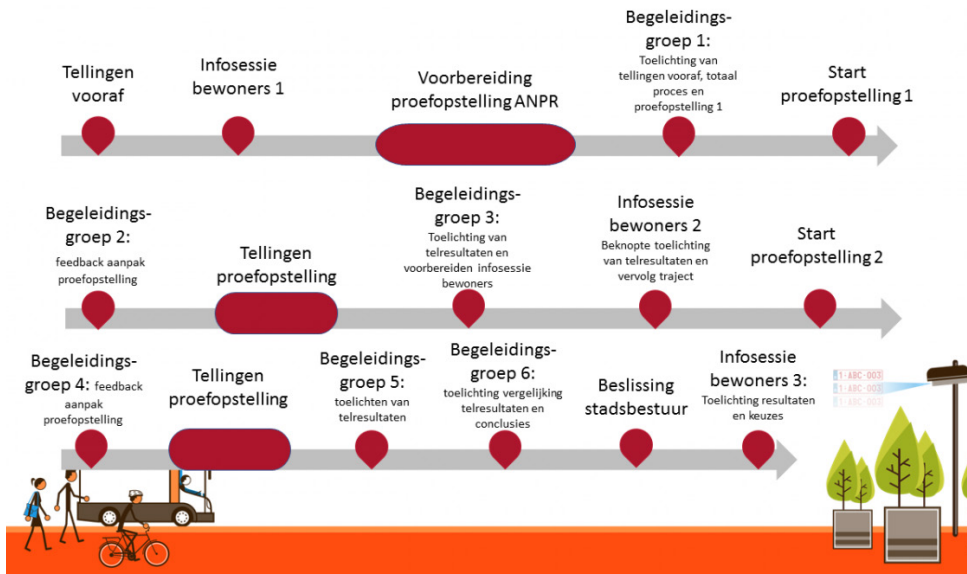
- Is de geteste maatregel breder toepasbaar, al dan niet met verbeteringen?
- Was een proefopstelling nuttig voor dit type maatregel? Voor welke maatregelen nog meer?
- Wat kan beter bij een volgende proefopstelling? Wat was nu al beter dan een vorige keer?
- Pas je draaiboek aan op basis van de lessen.

Neem een besluit

- Bepaal vooraf hoe je aan het einde beslist.
- Schrijf een helder evaluatieverslag. Weeg voor- en nadelen, baten en weerstanden tegen elkaar af, getoetst aan de doelstellingen.
- Formuleer aanbevelingen: behouden, aanpassen of aanvullende maatregelen, alternatief, oude situatie.
- Communiceer de eindevaluatie en organiseer een informatieve participatiestap. Neem reacties mee als aandachtspunten in het eindrapport.
- Maak bij een positieve evaluatie een plan voor definitieve uitvoering.

Scholieren, leraars, ouders, omwonenden en passanten kunnen ter plekke het evaluatieformulier in de speciale feedbackbus doen. Maar ze kunnen hun mening ook via e-mail of de website laten weten. © Brecht

Door het opmaken van een goed overzicht van het hele proeftraject weet iedereen wat er gaat gebeuren. Bovendien is het een goede manier om ervoor te zorgen geen stappen te vergeten.
© Herentals

Toon ter plaatse de spelregels. Hierdoor weet iedereen wat de bedoeling is en hoe je meer informatie kunt krijgen. © Comité Bump

Een duidelijk signalisatieplan geeft aan waar welke borden geplaatst moeten worden zodat iedereen tijdig een andere route kan kiezen. Het plan is ook handig voor communicatie op papier en online. © Herentals

Meer info

Team Verkeersveiligheid
 Provincie Antwerpen
 03 240 66 13
verkeersveiligegemeente@provincieantwerpen.be

Een gemeentelijk verkeersveiligheidsbeleid steunt op vijf pijlers:

- beleid en organisatie
- educatie en communicatie
- infrastructuur
- handhaving
- monitoring en evaluatie

Deze infofiche gaat over de pijler **infrastructuur** en is een onderdeel van de infofiches verkeersveiligheid voor gemeenten. Kijk voor alle infofiches op www.provincieantwerpen.be, Q infofiches verkeersveiligheid.